

Джерелознавчий дискурс біографічних студій М. О. Домонтовича (1830-1902 рр.)

В. В. Швець

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна
Corresponding author. E-mail: shvec_vova_1990@ukr.net

Paper received 01.06.2016; Accepted for publication 15.06.2016.

Анотація. У статті проведено джерелознавчий аналіз біографії генерала М. О. Домонтовича. На основі залучених фондів Російського державного військово-історичного архіву авторові вдалося критично осмислити адміністративний та науковий доробок генерала. Зокрема цікавими є документи щодо діяльності М. О. Домонтовича з організації цивільного управління в Болгарії. Широку інформаційну насиченість містять матеріали роботи військово-історичної комісії з опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр., яку певний час очолював генерал Домонтович. Коротко проаналізовано науковий доробок генерала та матеріали періодичних видань другої половини XIX ст. Окрему увагу автор приділив особовим джерелам, основу яких становлять мемуари, щоденники, спогади, приватна переписка. Все це у комплексі дає змогу глибше уявити внутрішній світ М. О. Домонтовича зокрема, та максимально зануритися в історичну епоху другої половини XIX ст. в Російській імперії в цілому. Автор приходять до закономірних висновків, що виявлений масив джерельних матеріалів є достатнім для об'єктивної оцінки особистості М. О. Домонтовича, як адміністратора та науковця.

Ключові слова: М. О. Домонтович, біографія, джерельна база, аналіз, цивільне управління в Болгарії, російсько-турецька війна 1877-1878 рр., військово-історична комісія.

У кінці XX ст. біографічні дослідження пережили справжнє відродження в гуманітарних науках, причому не тільки історії – те ж саме можна сказати, наприклад, про літературознавство.

Біографія здатна зацікавити значно ширше коло читачів, ніж джерелознавча робота, присвячена, скажімо, порівняльному аналізу древніх літописів. Надзвичайний інтерес до біографії істориків пов'язаний, в першу чергу, з новими можливостями цього жанру, які відкрилися завдяки антропологічному повороту в гуманітарних науках. Багато істориків мають надію за допомогою біографічних досліджень охопити індивідуальне в історії, людський вимір, який зникає і “дифузує” в зміні соціальних формацій, епох і парадигм.

Антропологічний поворот, який повернув біографічним дослідженням наукову легітимність, показав, що життя навіть простих, невідомих людей теж може бути предметом серйозного історичного дослідження і може принести значний масив знань в історичну науку. Завдяки ньому в кінці XX ст. історики отримали методологічний інструментарій для написання біографії як наукового дослідження. У них з'явилася надія виділити індивідуальне, людське в історії.

Біоісторіографія являє собою біографічний метод у вивченні історії, історії науки. Причина поширення цього терміну пов'язана з загальною антропологізацією, тобто пануванням антропоцентризму в свідомості істориків 80–90-х рр. XX ст. Біографічний жанр був не таким популярним за радянських часів, він набув популярності саме в цей період [1]. Нового переосмислення заслуговує і біографія генерала М. О. Домонтовича. Ця непересічна особистість зробила свій внесок в історичне майбутнє, показавши на власному прикладі дисциплінованості та працелюбства риси характеру, які притаманні справжньому військовому діячеві початку XX ст. На жаль, до недавнього часу біографія М. О. Домонтовича залишалася поза увагою історичної спільноти. Актуальність нашого дослідження і зумовлена цими обставинами.

Історіографія проблеми достатньо обмежена. Наявні лише окремі розвідки, присвячені постаті генерала. Маємо всі підстави констатувати, що це переважно

матеріали енциклопедій [2], довідкових видань [3], а також краєзнавчі студії [4]. Натомість джерельна база широко репрезентує життя і діяльність М. О. Домонтовича на різних етапах його життя. Тому метою нашої розвідки є аналіз цих архівних матеріалів.

Джерельна база обраної теми складатиметься зі значного масиву писемних матеріалів, пошук, систематизація і опрацювання яких забезпечили реалізацію дослідницької стратегії автора і надійність аргументації пропонуваного положень і висновків. Класифікація зібраних джерельних матеріалів з теми дає підстави виокремити такі групи: 1) документи щодо діяльності М. О. Домонтовича з організації цивільного управління в Болгарії; 2) матеріали роботи військово-історичної комісії з опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр.; 3) праці М. О. Домонтовича; 4) матеріали періодичних видань другої половини XIX ст.; 5) особові джерела, зокрема, мемуари, щоденники, спогади, приватна переписка.

Документи щодо діяльності М. О. Домонтовича з організації цивільного управління в Болгарії.

Евристично-пошукова робота у фондах Російського державного військово-історичного архіву (далі – РДВІА) допомогла виявити окремий фонд (ф. 430) «Болгарія», у колекції якого зберігаються матеріали до складання звіту й історії окупації Болгарії російськими військами, зокрема й щодо цивільного управління в регіоні [5]. Вони становлять інтерес для досліджуваної проблеми, оскільки М. О. Домонтович був начальником канцелярії завідувача цивільною частиною при головнокомандувачі Дунайською армією з 1876 р., і протягом кількох років плідно працював над організацією управління в Болгарському князівстві. Нами виявлено значну переписку державного комісара в Болгарії О. М. Дондукова-Корсакова з військовим міністром Д. О. Мілютіним та іншими особами щодо адміністративної діяльності в регіоні [6]. Також опрацьовано матеріали справи губернатора В. О. Черкаського за період його діяльності з цивільного управління Болгарією, зокрема підготовлену М. О. Домонтовичем записку про стан цивільного управління на час укладення миру 19 лютого 1878 р. [7].

Результативними для з'ясування обставин і напрямів роботи генерала М. О. Домонтовича на посаді начальника канцелярії російського державного комісара в Болгарії стали виявлені серед матеріалів фонду 430 «Болгарія» у РДВІА його власноручні записки, зроблені вже після повернення до Санкт-Петербургу протягом 1880-1888 р. [8]. Опрацювання цих документів допомагає реконструювати основний зміст діяльності цивільного управління під час окупації Болгарії російським урядом.

Матеріали роботи військово-історичної комісії з опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр.

Евристична робота з пошуку і систематизації документів з діяльності військово-історичної комісії з опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр. допомогла виявити у РДВІА окремий фонд 485 «Російсько-турецької війни 1877-1878 рр.», у якому серед решти документів колекції містяться матеріали щодо утворення при Військово-вченому комітеті військово-історичної комісії з опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр. У колекції документів представлено доповідну записку начальника Головного штабу від 21 березня 1879 р. імператору Олександр II щодо організації військово-історичної комісії з опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр. при Військово-вченому комітеті Головного штабу [9]. Серед документів щодо діяльності комісії протягом 1879-1904 рр. виявлено і проаналізовано зміст каталогу справ архіву військово-історичної комісії зі складання історії російсько-турецької війни 1877-1878 рр., а також журнал засідань комісії [10; 11]. Досить цікавими та інформативними для з'ясування ходу і напрямків редакторської роботи комісії стали зауваження військового міністра генерала О. М. Куропаткіна до V і VIII розділів 3-го тому «Опису російсько-турецької війни» [12]; доповідна записка голови Комісії військово-вченому міністрові щодо роботи комісії зі складання змісту 4-х томів збірника «Опису російсько-турецької війни» [13]. Серед опрацьованих матеріалів роботи комісії увагу привертають: листування щодо підготовки до видання трудів комісії, журнал вихідної документації комісії, а також численні документи, зібрані комісією. Чималий пласт документів комісії репрезентований перепискою зі співробітниками військово-історичної комісії щодо напрямів роботи зі збору матеріалів і складання статей до «Опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр.», а також листуванням із канцелярією Військового міністерства і колишнім головою військово-історичної комісії генерал-лейтенантом М. О. Домонтовичем щодо доставки йому і військово-вченому міністрові «Опису російсько-турецької війни» для остаточної редакції перед здачею в друкарню [14; 15].

Серед матеріалів роботи військово-історичної комісії при Військово-вченому комітеті вдалося віднайти документи, які безпосередньо розкривають обставини головування генерала М. О. Домонтовича у цій військово-науковій інституції. Серед них відзначимо, переписку з канцелярією начальника Головного штабу Військового міністерства й канцелярією Військово-вченого комітету щодо призначення генерал-майора М. О. Домонтовича головою військово-історичної комісії [16]; нотатки генерала Домонтовича щодо збору

матеріалів і вивчення війни [17].

Військово-історична комісія по суті монополізувала видання документів щодо російсько-турецької війни [18; 19]. Досить високий професійний рівень її пошуково-редакційної роботи гарантували як відомча підпорядкованість Головному штабу російської армії, так і залучення до участі в діяльності комісії авторитетних військових фахівців: М. О. Домонтовича, К. М. Войде, П. Д. Паренсова та ін. Підсумком її роботи стало видання значної кількості друкованих збірників.

Насамперед відзначимо фундаментальне дослідження військово-історичної комісії Головного управління генерального штабу російської армії щодо опису матеріалів російсько-турецької війни 1877-1878 рр. [20]. Підготовлене видання вийшло друком на початку ХХ ст. у дев'яти томах, що являють собою 16 книжок великого формату. Загалом у джерелознавчому аспекті опубліковані протягом 1898-1911 рр. збірники матеріалів з історії російсько-турецької війни 1877-1878 рр. на Балканському півострові є одним з найбільших військово-історичних документальних видань імперської доби [21]. Цінність опублікованих матеріалів для дослідників донині не втратила актуальності. Водночас використання цих документів потребує уважного аналізу і критичного до них відношення.

Особливу увагу в контексті дослідження теми звернуто на опубліковані збірники документів, визнаних військовим відомством Російської імперії «такими, що не підлягали оголошенню», відповідно виданих обмеженим тиражем зі спеціальним грифом [22]. Документи, представлені у збірниках, стосуються важливих аспектів російсько-турецької війни 1877-1878 рр., зокрема, стратегічних і тактичних цілей війни з боку політичної і військової верхівки Російської імперії. Варто відзначити, що редактором перших двох таких випусків був генерал М. О. Домонтович [23; 24].

Серед матеріалів особистого фонду М. О. Домонтовича (ф. 242) у РДВІА містяться підготовлені ним нариси щодо окремих обставин російсько-турецької війни 1877-1878 рр. [25; 26]. Нами також виявлено підготовлену М. О. Домонтовичем передмову до «Опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр. на Балканському півострові» [27]. Опрацювання цих документів допомогло зрозуміти характер науково-аналітичної роботи військового історика, генерала М. О. Домонтовича, певним чином зануритися до його творчої лабораторії, виявити документальне підтвердження копійної редакторської роботи голови військово-історичної комісії Головного штабу російської армії.

Збірники матеріалів з історії російсько-турецької війни 1877-1878 рр. на Балканському півострові не втратили своєї значущості для сучасних дослідників, і становлять ґрунтовну джерелознавчу базу для підготовки дійсно наукової історії цього воєнного конфлікту. У контексті розроблення предмету дослідження ці опубліковані документальні матеріали допомагають з'ясувати обставини, які супроводжували редакційну роботу військово-історичної комісії, чинники, що сприяли / заважали її діяльності, позиції членів комісії, зокрема М. О. Домонтовича, щодо важливості публікації тих чи інших документів, ступінь відомчого впливу на роботу комісії, зокрема Військового міністерства та Міністерство закордонних справ

Російської імперії. Водночас робота з цією групою джерел потребувала використання методик внутрішньої і зовнішньої критики документів, напрацювань перехресного аналізу поданих матеріалів.

Праці М. О. Домонтовича.

Першою роботою, яка виявила значний науковий потенціал М. О. Домонтовича, є опис Чернігівської губернії, підготовлений у межах загальнодержавного проекту збирання матеріалів для географії і статистики Росії, покладених на офіцерів Генерального штабу [28]. Підполковник М. О. Домонтович виконував визначену програму обстеження Чернігівської губернії протягом 1861-1863 рр. Чимало обставин, які він визначив у передмові до видання, заважали винятково критичному підходу до відбору статистичних даних для підготовки дослідження у вкрай обмежені строки.

Провідне місце в творчому доробку військового історика М. О. Домонтовича посідають роботи, пов'язані з осмисленням історії російсько-турецької війни 1877-1878 рр. Нами опрацьовано «Огляд російсько-турецької війни 1877-1878 рр. на Балканському півострові» [29], а також підготовлені М. О. Домонтовичем передмови до окремих томів опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр. на Балканському півострові та спеціальні додатки до них, які вийшли друком на межі XIX-XX ст. [23].

Матеріали періодичних видань другої половини XIX ст.

Окрему групу джерел з досліджуваної теми становлять матеріали періодичних видань. Для осмислення хроніки суспільних подій опрацьовували часописи і газети суспільно-політичного спрямування: «Вісник Європи», «Голос», «Громадянин», «Дело», «Кругозір», «Московські відомості», «Нива», «Російська старина», «Російський вісник», «Вітчизняні записки», а також військові журнали і газети: «Артилерійський журнал», «Військовий збірник», «Розвідник», «Російський інвалід». У періодичних виданнях не тільки показували армійський побут, стан бойової підготовки військ, у всіх подробицях описувався бойовий шлях російської армії під час війни, також друкували різні матеріали з історії взаємин Російської імперії і Туреччини, Балканських держав.

Джерела особового походження.

Чимало цінного матеріалу для розроблення обраної теми містять *мемуари* безпосередніх учасників описуваних нами подій. За видовими ознаками мемуари – історичне джерело, яке на момент створення не передбачало оприлюднення, отже мають більш відвертий авторський характер.

Варто відзначити, щоденникові записи та спогади видатного державного і політичного діяча, військового міністра Д. А. Мілютіна [30]. Мемуари знаних офіцерів Генерального штабу, П. Д. Паренсова [31], М. А. Газенкампа, відомих військових істориків, зокрема П. К. Пузиревського [32].

У своїх нотатках особистого характеру вищезазначені автори, які були безпосередніми учасниками досліджуваних подій, подавали власне, більш відверте ставлення до ситуації та чинників, які зумовлювали певні явища і процеси. Завдяки їхнім свідченням масмо можливість з максимальною достовірністю реконструювати психологічну атмосферу, в якій від-

бувалася діяльність генерала М. О. Домонтовича як представника військової еліти російської армії.

Досить важливим для осмислення особистості М. О. Домонтовича є вивчення основних віх його життя і кар'єрного поступу крізь призму поглядів найближчого оточення, зокрема власної сім'ї, родичів, знайомих і колег по службі. До цієї групи документів відносимо біографію двоюрідного брата генерала, сенатора К. І. Домонтовича, що допомагає осмислити духовну атмосферу родини Домонтовичів, спектр ціннісних орієнтацій і домінуючих поведінкових норм [33].

Зрозуміти підліткові роки майбутнього генерала, зокрема обставини навчання і виховання у Полтавському кадетському корпусі, допомагають спогади М. О. Домонтовича, а також колег-кадетів і представників викладацького корпусу [34; 35; 36].

Значна частина особових документів зберігається у РДВІА в особистому фонді М. О. Домонтовича (ф. 242), який містить 26 справ. Серед документальних матеріалів особистого фонду у РДВІА нами виявлено джерела особистого характеру. Зокрема, родовід Домонтовичів [37], а також власноручні нотатки Михайла Олексійовича біографічного характеру [38]. Також нами виявлено епістолярні матеріали, які зберігаються в особистому фонді М. О. Домонтовича (ф. 242). Серед адресатів генерала його родичі, знайомі і друзі, зокрема К. І. Домонтович [39; 40], А. Вайловська, В. Нелідова, В. А. Сухомлинов, І. А. Зінов'єв, П. Каравенов, А. Мосолов.

Досить важливим для дослідження теми стали спогади доньки генерала М. О. Домонтовича – Олександри Коллонтай [41]. Вони допомагають зрозуміти особистість Михайла Олексійовича в родинному колі, у повсякденному житті, виявити важливі деталі побутового характеру, з'ясувати його ставлення до сім'ї, дружини і дітей. У Російському державному архіві соціально-політичної історії опрацьовано фонд 134 «О. М. Коллонтай», у якому виявлено щоденникові записи, листування з рідними з особистих питань, зокрема і з батьком М. О. Домонтовичем.

Отже, масштабність і різноплановість наукових завдань, пов'язаних з розкриттям наукової і адміністративної діяльності генерала російської армії М. О. Домонтовича зумовили формування значної джерельної бази. Вона поєднує в собі масив нормативно-правових актів, опублікованих джерел військово-історичного і політичного характеру щодо організації цивільного управління в Болгарії, матеріалів роботи військово-історичної комісії з опису російсько-турецької війни 1877-1878 рр., спеціальних робіт М. О. Домонтовича, тогочасної періодики, мемуаристики та епістолярію. Значну частину джерельної бази сформував опрацьований автором документи архівних установ Російської Федерації. За таких обставин ґрунтованим видається висновок, що відібрані у процесі історико-джерелознавчого аналізу матеріали за обсягом, видовою різноманітністю та повнотою відображення життя і діяльності генерала російської армії, адміністратора і військового історика М. О. Домонтовича, є достатніми для виконання мети та завдань дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія / За ред. В. Смоля; НАН України; Інститут історії України. – К. : Інститут історії України, 2013. – 566 с.
2. Домонтович Михайл Алексеевич. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ru.wikipedia.org/wiki/ Домонтович, Михайл Алексеевич](http://ru.wikipedia.org/wiki/Домонтович_Михаил_Алексеевич)
3. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства / Г.А. Милорадович. – Спб., 1901. – Т.2. – С. 49-50.
4. Студьнова Л.В. Нащадок Слабинського сотника / Л.В. Студьнова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39745/19-Studonova.pdf?sequence=1>.
5. Російський державний військово-історичний архів (далі – РДВІА). – Ф. 430. – Оп. 1. – Спр. 34. – 84 арк.
6. РДВІА. – Ф. 430. – Оп. 1. – Спр. 53. – арк.
7. РДВІА. – Ф. 430. – Оп.1. – Спр. 120. – арк.
8. РДВІА. – Ф. 430. – Оп.1. – Спр. 168. – 16 арк.
9. РДВІА. – Ф. 485. – Оп.1. – Спр. 1291. – 3 арк.
10. РДВІА. – Ф. 485. – Оп.1. – Спр. 1403. – арк.
11. РДВІА. – Ф. 485. – Оп. 1. – Спр. 1345. – 92 арк.
12. РДВІА. – Ф. 485. – Оп.1. – Спр. 1328. – 6 арк.
13. РДВІА. – Ф. 485. – Оп.1. – Спр. 1329. – 21 арк.
14. РДВІА. – Ф. 485. – Оп.1. – Спр. 1309. – 34 арк.
15. РДВІА. – Ф. 485. – Оп.1. – Спр. 1322. – 10 арк.
16. РДВІА. – Ф. 485. – Оп. 1. – Спр. 1305. – 10 арк.
17. РДВІА. – Ф. 485. – Оп. 1. – Спр. 1308. – 55 арк.
18. Овсяный Н. Русское управление в Болгарии в 1877-78-79 гг. в 3 т. / Н. Овсяный. – СПб. : Т-во худ. печати, 1906-1907. – Т. 1-3.
19. Сборник материалов по гражданскому управлению и оккупации в Болгарии в 1877-78-79 гг.: в 6 вып. – СПб., 1903-1907. – Вып. 1-6.
20. Описание русско-турецкой войны 1877-78 гг. на Балканском полуострове». – СПб., 1901-1912. – Т. 1-9.
21. Сборник материалов по русско-турецкой войне 1877-1878 гг. на Балканском полуострове. – СПб., 1898-1911. – Вып. 1-97.
22. Особое прибавление к описанию русско-турецкой войны 1877-1878 гг. на Балканском полуострове: в 6 вып. – СПб. : Военная тип., 1899-1911. – Вып. 1-6.
23. Особое прибавление к описанию русско-турецкой войны 1877-1878 гг. на Балканском полуострове: в 6 вып. – СПб. : Военная тип., 1899. – Вып. 1. Политические события, предшествовавшие войне / под ред. Домонтовича. – 110 с.
24. Особое прибавление к описанию русско-турецкой войны 1877-1878 гг. на Балканском полуострове: в 6 вып. – СПб. : Военная тип., 1900. – Вып. 2. Очерк политических событий с 28 декабря 1877 г. по 15 апреля 1878 г. / под ред. Домонтовича. – 116 с.
25. РДВІА. – Ф. 242. – Оп.1. – Спр. 3. – 32 арк.
26. РДВІА. – Ф. 242. – Оп.1. – Спр. 4. – 68 арк.
27. РДВІА. – Ф. 242. – Оп.1. – Спр. 8. – 12 арк.
28. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Т. 25. Черниговская губерния / сост. М. Домонтович. – СПб.: Тип. Ф. Персона, 1865. – 686 с.
29. Домонтович М. А. Обзор русско-турецкой войны 1877-1878 гг. на Балканском полуострове / М. А. Домонтович. – СПб, 1900.
30. Милютин Д.А. Воспоминания генерал-фельдмаршала графа Дмитрия Алексеевича Милютина (1843-1856). – М., 2000; Милютин Д.А. Дневник. 1873-1875. – М., 2008.
31. Паренсов П.Д. Из прошлого. Воспоминания офицера Генерального штаба. – СПб., 1901-1908. – Ч. 1.
32. Пузыревский П.К. Воспоминания офицера Генерального штаба о войне 1877-1878 гг. в Европейской Турции. – СПб., 1879.
33. Константин Иванович Домонтович. Очерк его биографии (1820-1889) // Русская старина. – 1898. – С. 757-784.
34. Домонтович М.А. Полтавский кадетский корпус в первые годы его существования / М.А. Домонтович // Исторический вестник. – 1890. – Т. 42. – № 11 – С. 444-476.
35. ; Картавцов Л. Петровский-Полтавский кадетский корпус в воспоминаниях одного из его воспитанников. 1852-1859 / Л. Картавцов // Русская старина. – 1890. – Т. 66. – №5. – С. 393-409.
36. Крылов Н. Кадеты сороковых годов (личные воспоминания) / Н. Крылов // Исторический вестник. – 1901. – Т. 85. – №9. – С. 943-967.
37. РДВІА. – Ф. 242. – Оп.1. – Спр. 1. – 1 арк.
38. РДВІА. – Ф. 242. – Оп.1. – Спр. 2. – 162 арк.
39. РДВІА. – Ф. 242. – Оп.1. – Спр. 13. – 15 арк.
40. РДВІА. – Ф. 242. – Оп.1. – Спр. 14. – 33 арк.
41. Коллонтай А.М. Из моей жизни и работы: воспоминания и дневники. Сборник / сост.: И.М. Дажина, М.М. Мухамеджанов, Р.Я. Цивлина; предисл. И.М. Дажиной. – М. : Изд-во «Советская Россия», 1974. – 416 с.

REFERENCES

1. Kolesnik I. Ukrainian historiography: conceptual history / Ed. B. Smoliy; NAS of Ukraine; Institute of History of Ukraine. - K.: Institute of History of Ukraine, 2013. - 566 p.
2. Domontovych M. A. [Internet resource]. - Access:[http://ru.wikipedia.org/wiki/ Domontovych Myhayl Alekseevych](http://ru.wikipedia.org/wiki/Domontovych_Myhayl_Alekseevych)
3. Miloradovich G.A. Pedigree book Chernigov nobility / G.A. Miloradovich. - SPb., 1901. - Vol.2. - P. 49-50.
4. Studonova L.V. Descendant Slabynskyi captain / L.V. Studnova. [Internet resource]. - Access: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/>
5. Russian State Military History Archive (hereinafter - RSMHA). - AF 430 - Op. 1. - Spr. 34 - 84 ark.
6. RSMHA. - F 430 - Op. 1. - Spr. 53. - ark.
7. RSMHA. - F. 430. - Op.1. - Spr. 120. - ark.
8. RSMHA. - F. 430. - Op.1. - Spr. 168 - 16 ark.
9. RSMHA. - F. 485. - Op.1. - Spr. 1291. - 3 ark.
10. RSMHA. - F. 485. - Op.1. - Spr. 1403. - ark.
11. RSMHA. - F. 485. - Op. 1. - Spr. 1345. - 92 ark.
12. RSMHA. - F. 485. - Op.1. - Spr. 1328. - 6 ark.
13. RSMHA. - F. 485. - Op.1. - Spr. 1329. - 21 ark.
14. RSMHA. - F. 485. - Op.1. - Spr. 1309. - 34 ark.
15. RSMHA. - F. 485. - Op.1. - Spr. 1322. - 10 ark.
16. RSMHA. - F. 485. - Op. 1. - Spr. 1305. - 10 ark.
17. RSMHA. - F. 485. - Op. 1. - Spr. 1308. - 55 ark.
18. Ovsyanyi N. Russian Local Government in Bulgaria 1877-78-79. In 6 vol. / N. Ovsyanyi. - SPb. : Tvorchestvo hud. pechati, 1906-1907. - T. 1-3.
19. Collections of materials on civil management and occupation of Bulgaria at 1877-79 pp.: 6 Vol. - SPb., 1903-1907. - Vol. 1-6.
20. Description Russian-Turkish War in 1877-78 on the Balkan Peninsula. - SPb., 1901-1912. - T. 1-9.
21. Collections of materials on the Russian-Turkish War in 1877-1878 on the Balkan Peninsula. - SPb., 1898-1911. - Vol. 1-97.
22. Particular adding to description for Russian-Turkish War in 1877-1878 on the Balkan Peninsula: 6 Vol. - SPb. : Military type, 1899-1911. - Vol. 1-6.
23. Particular adding to description for Russian-Turkish War in 1877-1878 on the Balkan Peninsula: 6 Vol. - SPb. : Military type, 1899. - Vol. 1. Political events, starting the War / Ed. Domontovych. - 110 p.
24. Particular adding to description for Russian-Turkish War in 1877-1878 on the Balkan Peninsula: 6 Vol. - SPb. : Military type, 1900. - Vol. 2. Essay about political events from the

- 28th December 1877 to 15th of April 1878 / Ed. Domontovych. - 116 p.
25. RSMHA. - F. 242. - Op.1. - Spr. 3 - 32 ark.
26. RSMHA. - F. 242. - Op.1. - Spr. 4 - 68 ark.
27. RSMHA. - F. 242. - Op.1. - Spr. 8 - 12 ark.
28. Materials for geography and statistics of Russia, assembled military officer General Staff. T. 25. Chernihiv province / comp. M. Domontovych. - St. Petersburg. : Type. F. Person, 1865. - 686 p.
29. Review Domontovych M.A. Russian-Turkish War in 1877-1878 on the Balkan Peninsula / M.A. Domontovych. - St. Petersburg, 1900.
30. Mylyutyn D.A. Memoirs of Field Marshal Count of Dmitry Alekseevych Mylyutyn (1843-1856). - M., 2000; Mylyutyn D.A. Diary. 1873-1875. - M., 2008.
31. Parensov P.D. Out of the past. Memoirs of General Staff military officer. - SPb., 1901-1908. - Part 1.
32. Puzyrevskyy P.K. Memoirs military officer General Staff at Warin 1877-1878 in European Turkey. - SPb., 1879.
33. Domontovych K.I. Essay based on autobiography (1820-1889) // Russian antiquity. - 1898. - P. 757-784.
34. Domontovych M.A. Poltavskiy kadetskyy first building / M.A. Domontovych // Historically Journal. - 1890. - T. 42. - Number 11 - P. 444-476.
35. Kartavtsov L. Petrovsky-Poltavskyy kadetskyy building in the Memoirs. 1852-1859 / L. Kartavtsov // Russian antiquity. - 1890. - T. 66. - № 5. - S. 393-409.
36. Krylov N. Kadets of 40th (Personal, memories) / N. Krylov // Historically Journal. - 1901. - T. 85. - № 9. - S. 943-967.
37. RSMHA. - F. 242. - Op.1. - Spr. 1 - 1 ark.
38. RSMHA. - F. 242. - Op.1. - Spr. 2. - 162 ark.
39. RSMHA. - F. 242. - Op.1. - Spr. 13 - 15 ark.
40. RSMHA. - F. 242. - Op.1. - Spr. 14 - 33 ark.
41. Kollontai A. M. Out of my life and work: Diary and memories. Collections of / comp. : I.M. Dazhyna, M.N. Mukhamedzhanov, R.J. Tsyvlyna; foreword. I.M. Dazhyna. - Moscow : Publishing House «Soviet Russia», 1974. - 416 p.

Historical Source Discourse of Biographical Studies by M. O. Domontovych (1830-1902)

Shvets V.

Abstract. This article provides the historical source analysis of General M. Domontovych's biography. Based on Russian State Military History Archive funds critical comprehending of the General's administrative and scientific heritage is represented. The documents that describe Domontovych's civil administration in Bulgaria are of high interest in our study. Materials of Military Historical Commission for the description of the Russian-Turkish War (1877-1878), led by the General Domontovych for some time, contribute a wide range of needed historical details. Brief analysis of general scientific achievements and contributions of periodicals of the late nineteenth century is given in the article. Special attention is paid to personal historical sources, which consist of memoirs, diaries, private correspondence etc. All this together makes it possible to deepen into the inner world of M.O. Domontovych particularly and allows to make the maximum plunge into the historical era of the late nineteenth century in Russian Empire as a whole. It drives the author to a conclusion that identified array of historical source is sufficient for an objective assessment of M.O. Domontovych's individuality as administrator and scholar.

Keywords: M.O. Domontovych, biography, historical source base, historical analysis, civil administration in Bulgaria, the Russian-Turkish war of 1877-1878, Military Historical Commission.

Источниковедческий дискурс биографических студий М. А. Домонтовича (1830-1902 гг.)

В. В. Швец

Аннотация. В статье проведен источниковедческий анализ биографии генерала М. А. Домонтовича. На основе привлеченных фондов Российского государственного военно-исторического архива автору удалось критически осмыслить административный и научный потенциал генерала. В частности интересны документы по деятельности М. А. Домонтовича по организации гражданского управления в Болгарии. Широкую информационную насыщенность содержат материалы работы военно-исторической комиссии по описанию русско-турецкой войны 1877-1878 гг., которую некоторое время возглавлял генерал Домонтович. Коротко проанализированы научный потенциал генерала и материалы периодических изданий второй половины XIX в. Особое внимание автор уделит личным источникам, основу которых составляют мемуары, дневники, воспоминания, частная переписка. Все это в комплексе позволяет глубже представить внутренний мир М. А. Домонтовича в частности, и максимально погрузиться в историческую эпоху второй половины XIX в. в Российской империи в целом. Автор приходит к закономерным выводам, что обнаруженный массив исходных материалов вполне способствует объективной оценки личности М.А. Домонтовича, как администратора и ученого.

Ключевые слова: М.А. Домонтович, биография, источниковедческая база, анализ, гражданское управление в Болгарии, русско-турецкая война 1877-1878 гг., Военно-историческая комиссия.